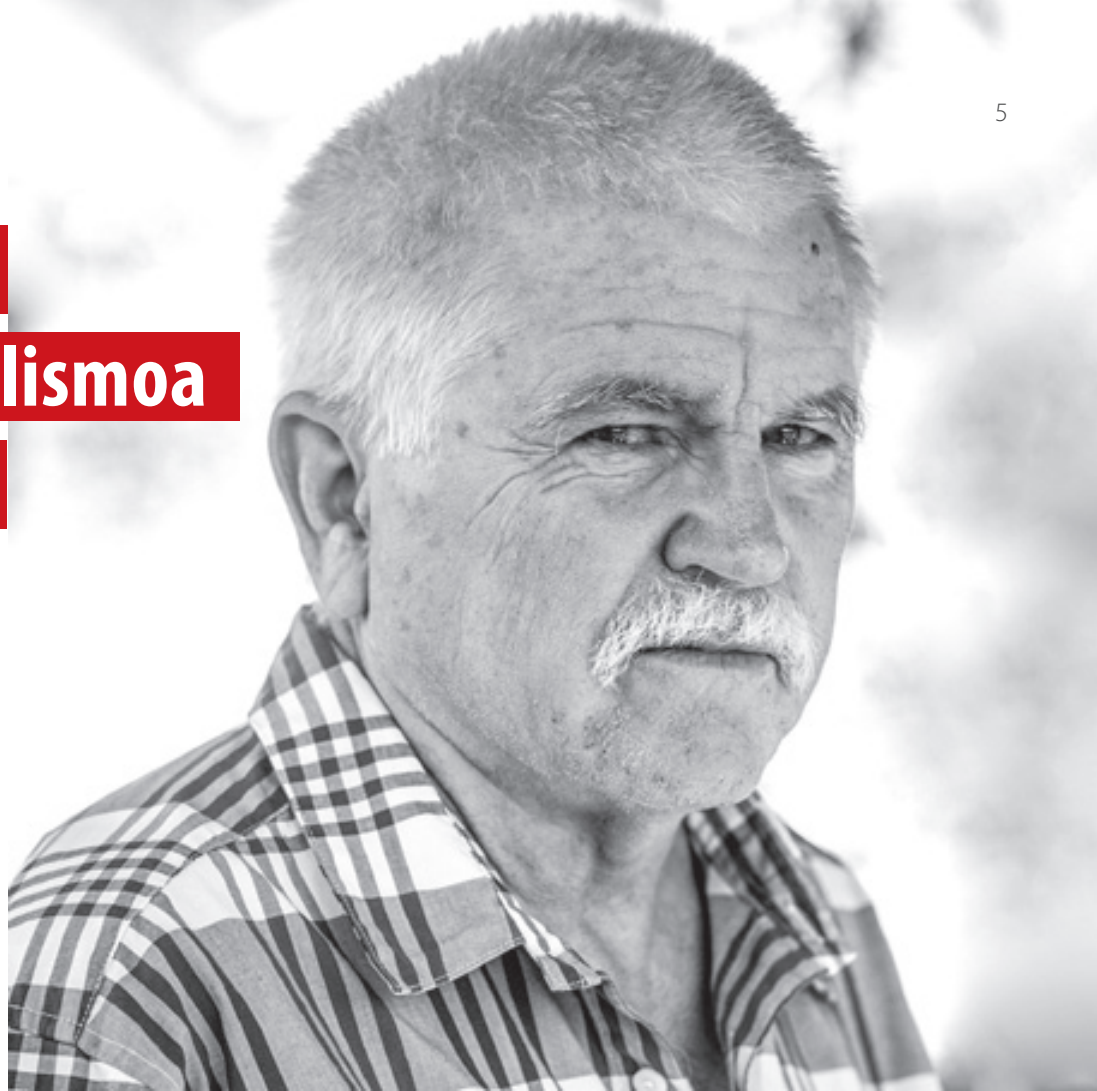

Pandemiak, superkapitalismoa eta biharko gatazkak

Mike Davis
aditu eta ekintzailea

Nola gertatu da hau? Zein dira izurri globalari bidea erraztu dioten oinarrizko egitura politiko, ekonomiko eta ingurumenekoak? Nondik sortzen dira pandemiak? Biologiaren aldetik jasangarria da gure bizimodu kapitalista? Galdera horietako batzuk argitzeko, Mike Davis idazle, historialari eta ekintzaile politiko estatubatuarrengana jo dugu. Davisek 20 liburu baino gehiago idatzi ditu eta Kaliforniako Unibertsitateko irakasle emeritu ospetsua da.

Sharif Abdel Kouddous, elkarrizketaren egilea *Mada Masr* hedabide egiptoarreko kazetariaren galderei erantzun die idatziz Mike Davisek, eta ondoren *Democracy Now* hedabide iparramerikar aurrerazaleak zabaldu.

 SHARIF ABDEL KOUDDOUS
ITZUTZAILEA | PELLO ZUBIRIA KAMINO

Nekazaritza kapitalistaren eta urbanizazioaren konbinazioak nola eraman du pandemiak sortzera? Eta zergatik sortzen dira eragin andui horietako gehienak Asiako hego-ekialdean?

Birus batzuek mintegi naturalak dituzte. Kolera-agerraldi ia guztiak, esaterako, Bengalako Golkoko ur bero eta gai fekalez aberatsetan sortzen dira. Beste birus batzuek ostalari iraunkorrak dituzte zebait animalia-familiatan: izurri bubonikoak karraskarietan, gripeak hegazti basatietan, sukar horiak tximinoetan eta koronabirusak saguzarretan. Gripeak, oro har, Txina hegoaldean sortzen dira, zibilizazioak arrakastarik handiena eduki duen gunetako batean alegia.

Milaka urtez Txina hegoaldeko laborantza sistema, gerora Asiako hego-ekialdean hedatuko zena, izan da planetako emankorrena, urtean bi uzta ekoizten dituzte bertan arroz soroetan aldi berean

haziz ahate, oilo eta txerriak: proteina mordo eta karbohidrato kopuru bikoitza. Baina urez es-talita egoten diren arroz soroek hegazti migratzaileak ere erakartzen dituzte eta sarritan ahate eta oilaskoei gripe-andui berriak transmititzen dizkiete, eta hauek txerriak kutsatzen, alegia, giza-kion antzeko immunitate sistema daukaten animaliak. Txerrietatik gizakira jauzia erraza da, eta batzuetan katastrofiko.

Azalduko diguzu zergatik RNA birusek, koronabirusak esaterako, eragiten dituzten agerraldi hilgarriak?

Mutazio tasa muturreraino ugaltzen dutelako, DNAn oinarritutako birus edo zelulak baino milioi bat aldiz azkarrago. Bere genomaren hainbeste bertsio desberdin eta zehaztugabe ugaltzen ari den birusak abantaila handia dauka giza sistema immuneari aurre egiteko, zeren eta derrigor sortuko baititu

BETTMANN ARCHIVE

1919 SIDERURGIA GREBAN AEB-ETAN. Mike Davisek ikusten du parekotasunik joan den mende hasieraren eta egungoaren artean.

birus batzuk txertaketaren eraginari edo iraganeko infekzioetan sortutako anti-gorputzei neurri batean bederen erresistenteak direnak. Horregatik jarraitzen du A gripeak urtero aldatzen eta gizakiak gaixotzen.

Zergatik ez dugu ezagutzen gripentzako txerto unibertsal bat? Posible al da?

Ia ikertzaile guztiak ados daude, badaudela tresnak eragin zabaleko txerto bat sortzeko, eta horrek gizakiari urtetarako immunitate orokorra emango lioke gripe andui guztiekiko. Ikerketa eskuragarri dago, baina Big Pharmak ez du txertoa garatuko edo ekoiztuko, errentagarria ez delako. (Norbaitek diseinatuko balu bizi osorako iraungo lukeen auto berri bat, General Motors hasiko ote litzateke hori ekoizten?). Txertoen diseinuak abiada hartu du eta, COVID-19a menderatzeko ikerketa lanak bero-bero direla, baliteke gripearen aurkako txerto unibertsala lortzea. Ziur dakigun bakarra da hori ez duela Big Pharmak egingo.

Badirudi koronabirusa ez dela hain arriskutsua adin-talde gazteagoentzat. Planetako hegoaldeko herrialdeek, oro har,

populazio gazteak daukate eta, beraz, horiek ote dute gaurko pandemiaren eraginik txikiena?

Ez, ez derrigor. Gogoan izan orain arte birusa ibili dela 50 urtetik beherako jendeak ondo elikatuta dauden eta mediku eta ospitaleen zerbitzu onak dauzkaten herrialdeetan. Zer gertatuko da, ordea, COVID-19a zabaltzen denean sendagaiak eskuratzeko oso aukera gutxi dauzkaten eta elikatze maila oso txar, artatu gabeko osasun arazoak eta hondatutako immunitate sistema nozitzen dituzten populazioen artean? Adinaren abantailak askoz gutxiago balioko die Afrikako eta Asia hegoaldeko txabolategietako gazte txiroei.

Aldi berean, arriskua badago txabolategietan eta auzo txiroetan infekzio masibo batek koronabirusaren kutsatzeko moduan eragin eta gaixotasunaren izaera eraldatzeko. Gaur egungo COVID-19a etorritan, positibo eman dutenen ehuneko txiki batek nozitu ditu beherako eta goragaleak, eta ikerlan batek dioenez² ez da gutxietsi behar SARS-CoV-2 [COVID-19 izarria eragiten duen birusaren izen zientifikoa] komuneko uren, zaborren, ur kutsatuen, aire girotuko sistemen eta aerosolen bidez kutsatzeko aukera³.

Pandemia orain Afrikako eta Asiako hegoaldeko auzo marjinaletara iritsi da

eta horietan kutsadura fekala nonahi dago: uretan, norik bere etxean ekoiztutako barazkietan eta haizeak eramandako hautsetan. (Bai, kaka-ekaitzak benetan badira.)

Koronabirus pandemia ezustean iritsi al da? Aurreikusita zegoen? Eta hala balitz, zergatik dirudi munduak hain gutxi prestatua?

Ez da batere ezustekoa izan. Pandemia bat gainean zela epidemiologoek buruetan zegoen 2003an SARSen eraso gertatu zenetik. 2005ean hegazti gripea iritsi eta gero, AEBetako Gobernuak plazaratu zuen *Gripe pandemia baterako estrategia nazionala* plan anbiziotsua, hasieratik aitortzen zuena AEBetako osasun publiko sistema ez zegoela prestatua eskala handiko izarri baterako. Txerri-gripearen sustoaren ondoren, 2009an, estrategia eguneratu egin zuten, eta 2017an, Trump karguaz jabetu baino aste bate lehenago, Obamaren funtzionarioek eta Trumpen administrazioaile berriek simulazio bat egin zuten elkarrekin. Sistemak, noski, ez zuten lortu ez izarriak saihestea ezta izarritzak eragindako kalteen kurbak garaiz menderatzea ere. Horrez gain, porrot egin da azken hamarkadan diseinu bio-

TXINAKO ARROZ SORO TXIT EMANKOR BATEAN. Birus asko Asiako hegoaldeko arroz soroetan eman ohi direla dio Davisek, hegazti basatien, oiloen eta txerrien arteko birusa nahasketarekin.

logikoan lortutako aurrerapen iraultzaileak aprobetxatu eta sortu diren antibiral eta txerto berrien biltegiak txukun antolatzerakoan.

Globalizazio kapitalista biologia aldetik iraunkorra al da?

Soilik gizateriaren galbaheketa iraunkor bat onartuz [jatorrizkoan *triage*, euskaldun espainolok esango genuke "etengabe gizakien artean entresaka egitea onartuz", alegia, jende ahulenak etengabe ezabatuz] eta giza arrazaren zati bat desgertzeraz kondentatuz.

Ikusten ari gara mundu mailako metaketa-sistema bat animalien eta gizakien gaixotasunen arteko muga tradizionalak nonahi apurtzen ari dena, botiken monopolioen boterea handitzen duena, hondakin kantzerigenoak ugaltu, oligarkia lagundu eta osasun publikoarekin konprometitutako gobernu aurrerakoiak eraso, komunitate tradizionalak suntsitu (bai industrialak eta industria-aurrekoak) eta ozeanoak estolda bihurtu dituen. Merkatuek ezarritako soluzioek sortzen dituzte [XIX. mendean] Dickensek azaldu zituenak bezalako baldintza sozialak, betiketuz mundu osoan zehar edateko ura eta sa-neamendurako eskubidea irabazitako

diruaren arabera mugatze lotsagarria.

Egungo krisiak behartuta, kapitalak -handiak bezala txikiak-, aurre egin behar dio bai munduko bere ekoizpen kateen kolapso arriskuari, eta baita atzerriko eskulan merkeagoak etengabe lortzeko gaitasunari ere. Aldi berean,

"Gaurko superkapitalismoa erabateko traba bihurtu da gure espezieak bizirauteko behar dituen indar produktiboen garapenerako"

erakusten dizkio merkatu berriak txertoetan, esterilizazio-sistemetan, zelataste-teknologietan, elikagaiak etxeetara eramate eta abarretan. Uztartuz arrisku eta aukera, adabaki partzial bat asmatuko dute: eten gabeko gaixotasun erasoaren arriskuak murrizteko produktu

eta prozedura berriak eta, aldi berean, kapitalismo zelatari [*surveillance capitalism*, jatorrizkoan] baten garapena bul-tzatuz. Baina babes horiek -baldin eta merkatu eta erregimen nazionalista autoritarioen esku uzten badira- dudarik gabe mugatuko dira herrialde aberats eta klase aberatsetara. Harresiak indartuko dituzte, ez dituzte eraitsiko, eta bi humanitateren arteko zatiketa sakonduko dute: bata, klima aldaketa eta pandemia berriak arintzeko baliabideekin; eta bestea, horiek gabe.

Pandemia honek zenbateraino irekitzen du aukera bat sistema ekonomikoak eta neoliberalismoaren politikak berrikusteko? Alegia, gerta ote daiteke *shock doktrina* moduko bat baina alderantziz?

Gerretan gertatzen den moduan, gober-nuek eta agintean dauden eliteek neurri kolektibistetara jo dute eta orain arte erradikaltzat edo 'antisistematzat' jotzen zituzten politikak ezarri. Azken bi gerra mundialetan, aurkako oposizioa zanpata izan baldin bazen, aldi berean langileek botere berri bat aurkitu zuten gerra produkzioaren antolakuntzan parte hartzearen truke. Gerrak amaitu zirenean, jakina, korporazioak eta trust handiak

HAURRAK NAIROBIKO KIBERA TXABOLATEGIAN 'ESTOLDA' ONDOAN. "Jakina denez, munduan osasun publiko mailako arazoetan larriena da ur garbi eta komun falta, hilkortasunik handiena eragiten duena, bereziki haurren artean".

saiatu ziren kontzesio horiek desegin eta gerra industriak berriz pribatizatzen; sindikatuek eta ezkerak, berriz, borroka egin zuten eusteko aldi baterako irabazitakoari. Horregatik izan zen 1919.a historiako greba olderik handieneko urtea.

Oso antzeko egoera baten aurrean gaude gaur, klase guztien osasuna mehatxatzen duten pandemien aurrean. Soberan dauden politika errepresiboekin batera, gobernuak beren izuan ari dira baimentzen neurri progresiboak. Dena dela, fenomenorik garrantzitsuena izan da "protagonismo historikoa" [*historical agency*, jatorrizkoan] talismana daukan langile klasearen bloke berri baten agertzea. Ari naiz osasun arloko langileen koalizio zabal antolatua (AEBetan, adibidez, erizainen sindikatua dute aitzindari): izurritearen ondorioz erradikalizatzen ari da eta berekin kontatu dezakegu oinarrizko eskubide sozioekonomikoen aldeko biharko borroketan are rol garrantzitsuagoa bere gain hartzeko. Une honetan, krisiaren kontzientzia soziala nabari den gune orotan daude. Beraz, herrialde guztietan, indar aurrerazaleak behartuta daude berehalako lehen-

tasuna ematera lehen lerroan ari diren zaintzaileekiko elkartasunari.

Zure ustez, zein da agertzen ari diren gaixotasun berrien eta munduko ekonomia kapitalistaren arteko harremana, Ebola bezalako kasuetatik hasi eta eragin handiko andui hilgarrietara arte?

Hemen zenbait osagai zerrendatuko ditut:

Arrantza eta nekazaritza. Funtsezko gakoa honako hau da: eskala txikiko nekazaritza –eta arrantzarekin berdintsu–, tokiko elikagaien segurtasunaren oinarria dena, bere azpian hartu edo ordezkatu egin du esportaziorako laborantza kapitalistak, eta hau dago lehengaien merkatu espekulatzaileen mende eta ongarrri eta pestiziden inportazioei lotuta. Azken horiek, jakina denez, petroliotik eratorriak dira eta, gehiegizko erabilearen ondorioz, minbizia eragiten duten hondakin arriskutsuak are gehiago ugartzera doaz (pestizidak) eta arrantza guneak hiltzen dituzte (eutrofizazioz ibai, laku eta itsaso zabaleko urak hiltzen ditu).

FAOren arabera, munduko elikagaien ekoizpena (labore edo zerealena batez

ere) gutxienez %50 handitu beharko da hurrengo belaunaldian, populazioaren hazkundera elikatzekotan. Nekazaritza kapitalistak, nik uste, ezingo du helburu hori bete, ezta bioingenieritzako laborantzan eta tantakako urrezaketan egindako aurrerapen iraultzaileekin ere, zeren eta mundu mailako merkatuak gaizki antolatzen baititu nekazaritzako ekoizpenak (lehentasuna behi okelari eta ez zerealei) eta ez dielako oinarrizko diru-sarrerarik bermatzen nekazaritzako ekoizle txikiei eta langileei. Aldi berean, 1960ko hamarkadan abiatu zen Iraultza Berdearen oinarria (soroak urrezatzeko milioika putzu zulatzea) gainbehera dator, edonon akuiferoak agortzen edo pozoitzen dira eta.

Auzo marjinalak. Hondoa jota, ekoizle txikiak hirietara doaz bizimodu bila eta hauetako asko oraindik kolonialismo garaian bezala jarraitzen dute antolatuta, saneamendua, edateko ura eta mediku zerbitzuak europarren auzoetan bakarrik zeuzkatenean bezala. Nasser, Nehru eta Sukarnoren aroan [1950-1960 hamarkadetan] gobernu nazionalista aurrerakoiek osasun publikoan hobekuntza ikusgarriak lortu zituzten

arren, geroztik auzo marjinaletako osasun baldintzak, bereziki hiri periferieta-koak, arras hondatu dira eta aldi berean populazio kopurua ikaragarri hazi.

Enplegurik eza. Auzo marjinaletako biztanle gehienak ekonomia informalean lan egitetik bizi dira. Neurri handi batean, orain jendeok alferrikakoak dira mundu mailako erreproduzio kapitalistarentzako. "Soberazko jende" horiek ezin dira iritsi gehienbat enplegu formalarik lotuta doazen zerbitzu medikuetara, eta ez daukate aski diru-sarrera merkatu pribatuan arreta medikua erosteko. Kapitalismo korporatiboak, planeta mailan, jada ez du enplegurik sortzen, hori da dena.

Murrizketak osasunean. 1980ko eta 1990eko hamarkadetan, herrialde aberatsek eta haietako bankuek, berregituratze eta doikuntza-programak inposatuz, nazio pobreak behartu zituzten nork bere autonomia ekonomikoari uko egitera, horrekin batera ezarri zerbitzu publikoen murrizketa eta, sarritan, pribatizazioa. Geroztik, osasun publikoko aurrekontuak ez dira inoiz berreskuratu, eta ez daukate dirurik osasuneko langileei ordaintzeko. Horren ondorioz, Mendebaldeak erauzi eta ostu ditu Kariben, Afrikan eta Asiako hego-ekialdean ikasitako mediku eta erizainak.

Hur eta komun falta. G20-koak ez diren herrialde gehienetan udal eta eskualdeetako aurrekontuekin finantzatzeko dira osasun zerbitzuak. Zerga-sistema oso erregresiboei esker konpainia handiek eta tokiko klase ertainek aukera eduki dute ihes egiteko beren betebeharrak fiskalei, ondorioztatuz ekarri murrizketa oso handiak osasun mailako hornikuntzan eta are handiagoa saneamendu azpiegituretan. Jakina denez, munduan osasun publiko mailako arazoetan larriena da ur garbi eta komun falta, hil-

kortasunik handiena eragiten duena, bereziki haurren artean.

Adibide lotsagarriena Indian daukagu, non Chennai eta Bangalore bezalako hiri teknologiko ospetsuetan ere, auzo txiroetan emakumeak kaka eta pixa jendaurrean egitera behartuta dauden. Edo AEBetan bertan Flint edo Herdoilaren Eskualdeko [Rust Belt] beste hiri batzuetan: jendeak berunez pozoitu dira iturriko ur zerbitzuaren hodiak zaharkituta daudelako. Edo Nestle eta beste multi-

"Pandemia Afrikako eta Asiako auzo marjinaletara iritsi da eta horietan kutsadura fekala nonahi dago: uretan, etxeko barazkietan eta haizeak eramandako hautsetan. Bai, kaka-ekaitzak benetan badira"

naziolak egin duten kanpainan, gobernu neoliberalak bultzatuz beren ur sistemak pribatizatzeraz. (Txabolategietan pagatuzko komun publikoak ezartzea da asko hazten ari den beste negozio etekintsu bat).

Big Pharma eta txertoak. Monopolioen monopolio den Big Pharmak pertsonifikatzen du kapitalismoaren eta munduko osasunaren artean dagoen gataska. Big Pharmak alde batera utzi du premiaz behar ditugun antibiotiko

eta antibiral hil ala bizikoen garapena. Errentagarriagoa zaie inpotentzia maskulinoarentzako aringarriak sortzea antibiotikoen belaunaldi berri bat garatzea baino mundu osoko ospitaleetan zientotoka milaka gaixo hiltzen dituen bakterio-andui erresistente berriei aurre egiteko. I+G-n baino diru gehiago gastatzen du publizitatean. Big Pharmak merkaturatzen dituen farmazia-produktuak eta abangoardiako txertoak gehienetan lehenbizi bioteknologia konpainia txiki eta dinamikoek garatu dituzte eta hauek, beren aldetik, unibertsitate publikoetako ikerketa kapitalizatzen dute. Big Pharma, funtsean, kapitalismo errentazalea da [rentier capitalism], giltzarrapo bat itotzen duena diseinu biologikoan eta txertoen ekoizpenean azaleratzen ari den iraultza.

Kutsadura. Azkenik, bistan denez, kapitalismoak zuzenean hiltzen gaitu, fabriketan ekoizitako kartzinogeno eta pozoioak giza bizitegi-inguruneetara eta espazio publikoetara esportatuz.

Kontuan hartzeko gauza asko esan dituzu. Laburbildu dezakezu zure argudioa?

Bizi dugun zibilizazio krisia, nire ustez, honetan mamitzen da: kapitalismoa ez da gai gizateriaren gehiengoarentzat diru sarrerak sortu, enplegu eta rol sozial esanguratsuak eman, erregai fosilen isurketak amaitu eta osasun publikoan aplikatzeko biologia egiten ari den aurre-rapen iraultzaileak. Krisi konbergenteak dira, batzuek besteetatik bereizi ezinak, eta multzoaren konplexutasunean ikusi behar dira, ez banakako arazo gisa. Baina hizkera klasikoago batean esateko, gaurko superkapitalismoa erabateko traba bihurtu da gure espezieak bizirauteko behar dituen indar produktiboen garpenerako. ●

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani 23 - 20004 Donostia
 T. 943 420 624
 info@zinkunegioptika.com
 www.zinkunegioptika.com